

Вхід у змінному взутті

Щомісячне видання учнівського колективу комунального закладу
«Вінницький ліцей № 16»
Спецвипуск, січень-лютий, 2023

*Ти велична і проста.
Ти стара і вічно нова.
Ти могутня, рідна мово!
Мова – пісня колискова.
Мова – матері уста.
І. Багрянний*

Кожного року 21 лютого увесь світ відзначає Міжнародний день рідної мови. Це свято досить молоде. Воно було запроваджено у листопаді 1999 року згідно тридцятій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО з метою захисту мовної й культурної багатоманітності.

Історія свята, на жаль, має трагічний початок.

21 лютого 1952 року у Бангладеш (Східний Пакистан) пакистанська влада жорстоко придушила демонстрацію людей, які виражали свій протест проти урядової заборони на використання в країні своєї рідної — бенгальської, мови. Відтоді кожного року Бангладеш відзначає день полеглих за рідну мову. Саме за пропозицією цієї країни ЮНЕСКО проголосило 21 лютого Міжнародним днем рідної мови. А починаючи з **21 лютого 2000 року**, цей день відзначаємо і ми, українці.

Мова — це історія народу, його світогляд, інтелектуальний та духовний результат кількатисячолітньої еволюції кожного етносу. Без своєї мови, своєї самобутньої культури немає народу.

Мова функціонує і розвивається тільки в людському суспільстві. Це найважливіший засіб спілкування людей і пізнання світу, передачі досвіду з покоління в покоління. Головні функції, що виконує мова — комунікативна, мислеоформлююча, пізнавальна, емоційна, виражальна тощо.

Сьогодні у світі існує близько 6000 мов. На жаль, майже половина з них знаходяться під загрозою зникнення. На думку фахівців, це трапляється в тому випадку, коли її перестають, з тої чи іншої причини, вживати та вивчати більше 30% носіїв мови.

За весь час свого існування українська мова теж зазнавала злети і падіння. Сьогодні, згідно з **Статтею 10 Конституції України** «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Наша мова є рідною майже для 50 мільйонів чоловік.

Українською мовою розмовляли наші діди та прадіди, а матері та бабусі співали колискові! Народ наш сміявся і плакав рідною мовою. Шануйте і любіть рідну мову, піклуйтеся про неї, захищайте, розкривайте для себе її велич й могутню силу. Збережіть її в усій чудовій красі для себе й наступних поколінь!

*Як довго ждали ми своєї волі слова.
І ось воно співа, бринить.
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.
Олександр Олесь*

Найбільше і найдорожче добро кожного народу — це його мова, та жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя і свої сподіванки, розум, досвід, почування.

(Панас Мирний)

❖ Відповідно до даних Національної Академії Наук України, сучасна українська мова містить приблизно 256 тисяч слів. За лексичним запасом українська є найбільш спорідненою з білоруською – 84%, із польською – 70%, сербською – 68% мовами щодо відповідності спільних слів, а от із російською – 62%;

❖ українська мова входить у тридцятку найпоширеніших у світі мов, кількість людей, які розмовляють українською – близько 45 мільйонів;

- ❖ щодо походження української мови, то важко сказати, коли точно вона зародилася, але відомо, що вона однозначно виникла раніше за російську, німецьку, турецьку тощо. За даними вченого Василя Кобилюх, наша мова сформувалася ще в X-IV тисячоліттях до нашої ери і походить вона зі санскриту;
- ❖ українська мова є однією із найдавніших мов нашого континенту; перші слова з української мови були записані у 448 р. н.е. Тоді візантійський історик Пріск Панікійський перебував на території сучасної України в таборі володаря Аттіли, який згодом розгромив Римську імперію, і записав слова «мед» і «страва»;
- ❖ у «Короткому словнику синонімів української мови», де зібрано 4279 синонімічних рядів, найбільше синонімів має слово «бити» – 45 синонімічних слів; в українській мові є три форми майбутнього часу: піду (проста форма), йтиму (складна), буду йти (складена);
- ❖ українська мова багата на слова зменшувально-пестливої форми. Відтак слово «вороги» має зменшувально-пестливу форму, яка вживається у тексті гімну України: «...згинуть наші вороженьки, як роса на сонці».
- ❖ найуживанішою буквою з українського алфавіту в словах є літера «п»; саме з неї починається найбільша кількість слів;
- ❖ найменш уживаною буквою з українського алфавіту в словах є літера «ф». Наявність цієї літери у слові, вказує на те, що слово є іншомовним (запозиченим), адже раніше, її вимовляли як сполучення букв «ХВ»: хвіртка, Хведір, шахва тощо;
- ❖ найдовше слово в українській мові складається із 30 літер: «дихлордифенілтрихлорметилметан» (хімікат для боротьби зі шкідниками);
- ❖ українська мова має напівофіційний статус в США, а саме в окрузі Кук штату Іллінойс, до якого входить Чикаго. Наша мова там є однією із найбільш уживаних;

протягом останніх чотирьох століть українську мову намагалися знищити найбільшу кількість разів порівняно з іншими мовами – аж 134 рази! Проте вона існувала і сьогодні нею розмовляють, навчаються, співають, пишуть поезію та прозу.

З гідністю і шаною ми маємо усвідомлювати велику вагу рідного слова й особисту відповідальність за нього перед минулим, сьогоденням і майбутнім.

Вінницький ліцей №16 вітає усіх із Міжнародним днем рідної мови й бажає невпинно утверджувати нашу мову, щоб українське слово служило єднанням між поколіннями, возвеличувало нашу славу державу та незламних українців

Завдання із «секретом»

ЧИ ДОБРЕ ВИ ЗНАЄТЕ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

Розподіліть подані фразеологізми за лексичним значенням у такому порядку:

1. Хитра, непорядна людина.
2. Добре запам'ятовувати.
3. Бути в розпачі, впадати у відчай.
4. Людина, яка тримається неприродно прямо, виструнчено.
5. Дуже пильно дивитися на когось.
6. Про вродливу людину.
7. Коли винному придумують кару, яка насправді є його визволенням.

Довідка. Ні в казці сказати, ні пером описати; карбувати в своїй пам'яті; у вічі лис, а позаочі, як біс; аришин проковтнув; а шуку кинули у річку; їсти очима; рвати волосся на голові.

Ключ: з перших букв прочитаєте назву країни.

«Золоті» правила успішного вивчення української мови

У житті кожного справжнього українця настає особливий момент, коли йому конче необхідно вивчити українську мову. Це завдання не з легких. Тим паче, коли над тобою витає дух левиці Ірини Фаріон чи «падає безжалісно град, б'ють блискавиці» Олега Анатолійовича Винника (і не питаєте, звідки я знаю, що він Анатолійович!). Якщо ви нарешті готові вивчити мову предків і визнаєте, що Ісус Христос – родом із Галичини, вам неодмінно треба засвоїти дев'ять золотих правил, що стане запорукою вашого лінгвістичного успіху. Будь ласка, повторюйте їх щоразу, коли сумніватиметеся у своїй ролі в державотворенні або коли падатиме ваш патріотичний дух. Вивчіть їх, як два по два чотири, щоб від зубів відскакувало, щоб назубок, щоб дзвеніло, і щоб коли вночі розбудять згадали – і далі за шкільною програмою.

1. Милозвучність

Запам'ятайте раз і назавжди, що українська мова посідає друге місце у світі за милозвучністю. Ніхто не знає напевне, яка клята мова сіла на перше місце й не дає прорватися мові Ісуса Христа, але точно відомо, що потрапила вона туди шляхом погроз, кумівства й корупції. Дослідники називають переможця залежно від своїх туристичних уподобань: італійська, французька, турецька, болгарська, есперанто, задовбанто, суахілі, заманалі і так далі, і так далі. Але знайте, що в потилицю йому завжди гаряче дихає українське чергування «у» з «в» та «і» з «йот».

2. Споконвічність

Науково доведено, що українська мова – найдавніша мова світу. Ні для кого не секрет, що вона давніша за санскрит, та що там санскрит – ця милозвучна й любя серцю динозаврів мова існувала ще в часи Великого вибуху. Ось як пише про це найдавніша книга світу, Ефіопське Євангеліє: «І стався Великий вибух, і утворився Всесвіт, і зародилися мікроби на планеті Земля, і виринули зі Світового океану три заповіді, вибиті на берестових грамотах: “Ти мені заговориш, падлюка, українською”, “Українською мовою їж, пий і розмножуйся” і “Не матюкни”. І пішли пророки по землі священній, і сповідували вони слово українське Олександра Потебні серед динозаврів, мамонтів і пітекантропів».

3. Співучість

Ніколи не забувайте, що українська мова – найспівучіша мова у світі. Це знання допоможе вам у будь-який важкий момент і дасть сил у подоланні незборимих обставин. За будь-якої незрозумілої ситуації – співайте. Цей метод опрацьований і перевірений століттями. Будьте як Наталка Полтавка. За душею ані копійки, коханий хз-де, до вас підкатує стрьомний мужик – а ви співайте. Цей метод – як пиво після горілки – завжди діє. Або ось, береже, наприклад, в АТБ віскі зі знижкою, підходите до каси й розумієте, що грошей усе одно не вистачає. Оголосіть касиру: «Слова Вадима Крищенко, музика Олександра Злотника – і співайте: “Ти – касир, а я – упир, ось тобі орієнтир: ти мені – віскарлик, я тобі – п’ятнарик”».

4. Матюки

Матюків в українській мові немає й ніколи не було. Усі ми знаємо, що матюки придумали москалі, кацапи, цигани, фріци, жабоїди, макаронники й піндоси. А в щирої, лагідної, співочої української нації їх зроду не було й не буде. А як не вірите, то це легко перевірити. Знайдіть питомого українця та швиргоніть йому на ногу каменюку. Поза всяким сумнівом, він лагідно гукне: «Матінко рідна, та що ж ти, поганцю, чиниш?!». Або зайдіть у редакцію питомо українського журналу «Дивослово» й вирубіть їм світло. Присягаюся, звідусіль залунає: «Ой лишенько! Та що ж це! Лелечко! Божечку! Халепа!». І, чесне слово, якщо ви розіб’єте директору інституту української мови айфон, він зойкне саме: «А хай тобі грець!», а не те, що ви подумали у своїй розбещеній матюками буйній голівоньці.

5. Чужорідні елементи

Що є сили уникайте запозичень, іншомовних слів і всіляких спроб ворожих словесних зазіхань. Пильно й ненастанно політь бур’ян. Не пускайте у свою мову всілякі селфі, планшети, біткойни і смузі. Замініюйте їх питомими відповідниками, себеньками, обаполками, гривнями і компотами. Плутайте ворога. Кажіть «калідор», «лісапет» і «турки». Так ніхто не здогадається.

6. Правопис

Забудьте про український правопис, бо його склали москалі, кацапи, цигани, фріци, жабоїди, макаронники і піндоси. Словом, вороги українського державотворення, патріотизму й милозвучності. Ніхто вам не указ – ламайте систему. Пишіть «село» через «и», ставте кому між підметом і присудком і забудьте про апостроф. Рвіть греблі! Виходьте з берегів! Ідіть у Фейсбук і чмиріть неграмотних графоманів. У світі є одна правильна українська мова – ваша. Решта – від лукавого.

7. Інвентар

Ефективне вивчення української мови неможливе без допоміжних інструментів. Тому при собі завжди слід мати китицю калини, гілочку верби, глек із молоком, плахту, віночок, віз і хату-мазанку. Не завадить прихопити журавля, а краще трьох. Коли не згодні з опонентом, погрожайте родовим прокляттям, кличте на допомогу дух Івана Франка, робіть страшні очі й махайте вербою, як мечем джедая. У такому випадку ви – нездоланий, як Котигорошко, і неперевершений, як Оленка Зміючка.

8. Моральна налаштованість

Плачте. Страждайте. Тужіть. Квильте, як Ярославна в Путивлі, легіть чайкою-зигзицею по Дунаєві, омочуйте бебряний рукав у Каял-ріці, утирайте князю криваві його рани на дужому його тілі. При вивченні української мови не час радіти й веселитися. Це тяжкий, стражденний і безмірно трагічний процес, це вам розкаже будь-яка вчителька української мови. Бажано також учитися у правильної вчительки, щоб «висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці – як тернові ягідки, брівоньки – як на шнурочку, личком червона, як панська роза, що в саду цвіте, носочок так собі прямесенький, із горбочком, а губоньки – як цвіточки розцвітають, і меж ними зубоньки – неначе жорнівки, як одна, на ниточці нанизані» та щоб сунула як чорна хмара, і від одного погляду щоб помідори в’яли.

9. Певняк

Спробуйте просто заговорити українською. Чесне слово, вона не кусається, я це знаю напевне. І навряд чи українці кидатимуть каменюки чи розбиватимуть ваші айфони за неправильну вимову. Просто говоріть, а вона вам віддячить усією своєю калиновою милозвучністю і щирою любов’ю до краси, радості й щастя.

А чи знаєте ці факти про українську мову?

- ❖ Сучасна українська мова має близько 256 тисяч слів.
- ❖ Назви всіх дитинчат тварин є іменниками середнього роду: теля, кошеня, жабеня.
- ❖ Українська мова офіційно визнана однією з найкрасивіших: вона посідає друге місце у світі за мелодійністю (після італійської) й третє за красою лексики (після французької та перської).
- ❖ Перший український «Буквар» видав у 1574 році у Львові першодрукар Іван Федоров. До наших часів дійшов лише один примірник книги, знайдений 1927-го в Римі. Нині стародрук зберігається в бібліотеці Гарвардського університету.
- ❖ Серед слів найчастіше використовують іменник — «рука», прикметник — «великий», дієслово — «бути» і серед займенників — «він».
- ❖ В українській мові зберігся кличний відмінок. Він також є у грецькій та латинській мовах.
- ❖ Українську мову офіційно визнали літературною після видання «Енеїди» Івана Котляревського. Відтак, Котляревського вважають основоположником нової української мови.
- ❖ У нашій мові є особливі слова – **паліндроми**. Це так звані «дзеркальні» фрази або слова: їх можна читати як зліва направо, так і справа наліво. Ось приміром “Я несучуся”, або ж “ротатор”.
- ❖ Найбільше перекладів серед українських творів має “Заповіт” Тараса Шевченка: його переклали 147 мовами народів світу.
- ❖ Найбільше псевдонімів мав поет Олександр Кониський – свої твори він підписував 141 іменами, в Івана Франка було 99 псевдонімів, а письменник Осип Маковей користувався 56 вигаданими назвами.
- ❖ На відміну від решти східнослов’янських мов, іменник в українській має 7 відмінків. Як ви зрозуміли, вирізняє нас кличний відмінок, який існує також в латині, грецькій та санскритській граматиці.
- ❖ **Найдовша скоромовка українською мовою** – 724 слова! Вона увібрала у себе понад 70 українських скоромовок. Автор і виконавиця Анастасія Смахова.

мові є багато слів, які майже ідентичні словам у санскриті: «повітря», «кохати», «кінь», «дерево», «вогонь».

Нестюк Анастасія

Про все на світі, хочете стати ходячою Енциклопедією?

- ❖ Перебування на висоті прискорює ріст волосся. Наприклад, коли ви летите в літаку, ваші кучері ростуть удвічі швидше.
- ❖ Планета Венера — справжня бунтарка. Вона вважає за краще обертатися проти годинникової стрілки.
- ❖ Володарям блакитних очей не пощастило. Усі вони мають низький больовий поріг.
- ❖ Перелякані люди починають бачити краще.
- ❖ Ніколи не їжте кулькові ручки!
Щорічно через це гине багато людей.
- ❖ Хочете лизнути свій лікоть? А ні! Це анатомічно неможливо. Більшість із тих, хто прочитав цей текст, спробували дотягнутися язиком до свого ліктя. А ви?
- ❖ Ніс та вуха потроху ростуть упродовж усього життя людини.
- ❖ Нещасна задня сторона людського коліна. Для неї немає назви в багатьох мовах.
- ❖ Людину можна ідентифікувати не тільки за відбитками пальців, але і язика.
- ❖ З 1991 року в європейських країнах морква вважається не овочем, а фруктом.
- ❖ У місяці, який починається з неділі, обов'язково буде п'ятниця 13-е.

Діденко Ольга

Сенкани про мову

Мова.
Казкова, загадкова.
Єднає, функціонує, розквітає.
Словесний скарб усього людства.
Краса.

Мова.
Чиста, ніжна.
Процвітай! Надихай! Живи!
Поле, що всіяне зернами-словами.
Багатство.

Мова.
Поетична, прозова.
Спілкуймося! Бережимо! Шануймо!
Натхненна праця митців слова.
Зоря.

СПРОБУЙТЕ СКЛАСТИ СВІЙ

Повчальна казка для дітей

«Як народ забув свою Мову»

Колись, дуже давно, жив на землі народ. Було це сильне, красиве і могутнє плем'я. Вони дружно працювали, вирощували врожаї, рибалили, полювали, розводили худобу. Заможні жили ці люди. Та була у них одна велика біда: не мали вони мови. Зовсім не могли розмовляти, співати пісень, не могли сваритися, вимовити слів радості й любові, тому посмішка рідко торкалася їхніх облич. А винні в цьому були вони самі.

Багато років тому цей народ образив добру фею-Мову, і вона, гірко зітхнувши, назавжди пішла від них, забравши з собою слова-квіти.

Оніміле плем'я давно пошкодувало, що скоїло таке, та часу назад не повернеш, помилки не виправиш.

У тому племені, по сусідству, жили дівчинка з довгою косою, добрим серцем і великими, як небо, очима, та хлопчик, який чудово грав на сопілці. Хлопчик часто заходив до сусідів, щоб подивитися на прекрасні вишиванки дівчинки, а вона заслухалася його грою.

Бачачи, як тяжко горює їхній народ без мови, діти самі теж переживали, бо не могли висловити своїх думок і почуттів.

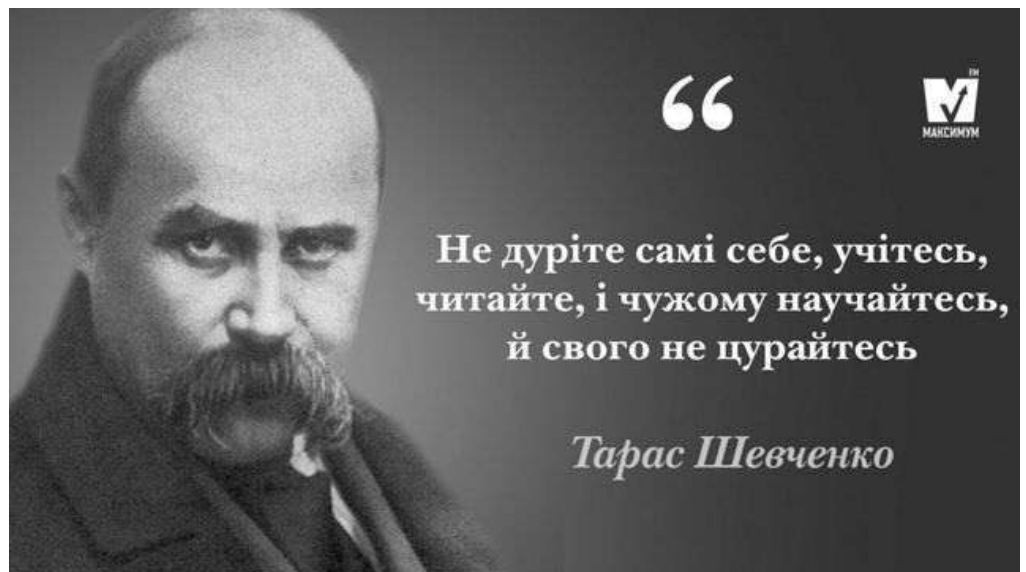
Хлопчик надумав відшукати Мову, попросити у неї вибачення за свій народ і повернути втрачені слова-квіти. Дівчинка вирішила піти з ним. Та як же вони обізвуться до Мови, як скажуть, чому прийшли? Дівчинка вишила їхнє прохання на рушникові, він вийшов прекрасним, а хлопчик спробував домовитись через гру на сопілці. І полилась чарівна мелодія, якою всі заслухалися.

Діти довго шукали фею. Знайшли її серед величезного поля, засіяного квітами-словами, які вона доглядала. Від пахоців цих квітів запаморочилася голова у дітей, а з вуст полилася пісня. Діти показали свої дари. Побачивши рукоділля дівчинки, почувши гру хлопчика, Мова все зрозуміла без слів.

Взяла цілі оберемки своїх чарівних, запашних, різнокольорових слів і пішла за дітьми, понесла Мову людям.

З низько схиленими головами, з пошаною зустрічало плем'я Мову. Радості не було меж. Вдихнули люди аромат чарівних квітів... і

заговорили, заспівали від щастя. З того часу беруть вони слова-квіти, шанують Мову як найбільший, найкоштовніший скарб

Здор Катерина

Відгадай, якщо зможеш!

1. Хто з'їв Колобка?

- Білосніжка.
- Баба – Яга.
- Лисичка.

2. Ким насправді був маркіз Карабас?

- Людожером.
- Сином мірошника.
- Котом.

3. Якою стравою частувала Журавля Лисиця з казки «Лисичка та Журавель»?

- Борщем.
- Кашею.
- Медовою пахлявою.

4. На якому дереві Івасик-Телесик ховався від Змійви?

- На сосні.
- На яворі.
- На дубі.

5. Що замість ягнятка поклали старенькі в мішок лисичці з казки «Лисичка з качалочкою»?

- Качечку.
- Курочку.
- Собаку.

6. Як вовчисько втратив свій хвіст?

Хвіст відмерз під час риболовлі в ополонці.

Відрубали селяни.

- Відгризли собаки.

7. Яке яєчко знесла курочка діду й бабі?

- Простеньке.

• Золотеньке.

• Червоненьке.

8. Як звали мишенят із казки «Колосок»?

- Чіп і Дейл.
- Чук і Гек.
- Круть і Верть.

9. По що пішла мама-коза із казочки «Семеро козенят»?

- По капусту.
- По молоко.
- По морозиво.

10. Що робила дівчина, коли дід з бабою спалили її гніздечко?

- Пряла кужіль.
- Втекла в ліс.
- Лаялася.

11. Хто останнім прийшов на допомогу в казці «Ріпка»?

- Кішка.
- Мишка.
- Внучка.

12. Куди побігла Оленка з казки «Гуси-лебеді»?

- В ліс по гриби.
- На вулицю гуляти.
- З дівчатами по ягоди.

